

ВЕЛИКИЙ КОМУНІСТИЧНИЙ ПРОЦЕС У ЛЬВОВІ.

СТЕНОГРАФІЧНІ ЗВІТИ З РОЗПРАВИ.

Процес так званих "святотворців" себто комуністів, арештованих 30. жовтня 1921 р. під час конференції в будинку, що належить до катедри св. Юра приковує сьогодні загальну увагу. Польська буржуазна преса присвячує йому доволі багато місця, але, ясна річ, освітлює його стороною і навіть зовсім фальшиво. Думаємо, що сей процес кажда така цілава свідомість і політичні відносини в сучасній Польщі й Східній Галичині, що почувалося до обов'язку дати нашим читачам можливо обширні звіти з тої справи.

З поміж 39 обвинувачених, арештовано на місці конференції в св. Юрі 26, останніх 13 притягнуто до тої справи пізніше. Обвинувачені заявляють, що разом з ними був арештований ще 27-ий, якийсь Леон Шнігел, але його зараз же увійдено з тої простої причини, що се був агент поліції, провокатор, котрий видав конференцію. Протягом розправи висвітлює ся мабуть ролі цього Шнігеля.

Більшість обвинувачених належить до української народності, але є між ними також поляки й жиди. Се іменно характерне для тої справи, що в тієї Східній Галичині, де кипить така остра національна боротьба й ненависть, люди різної народності все-таки могли з'єднати ся в одній організації, в ім'я спільної ідеї.

Акт обвинувачення обіймає 185 сторінок. Не дивлячись бо прокуратор не обмежив ся до закриття обвинувачення виника довершеними самими, але робить їх особисто відповідальними за вчинені й посягання цілого напрямку, до котрого належать, комуністичної партії та Комуністичного Інтернаціоналу.

А з другого боку, обвинувачення сідкується як представити всіх обвинувачених не як ідейників, тільки як платних агітаторів чужої держави (Радянських Республік), котрі працювали виключно для зиску. Визмок робить пан прокуратор тільки для обвинуваченого Вол. Манарова, тому що він з багатого роду, отже на гроші не потребував числитися. Видно, що на думку п. прокуратора, бідна людина не може працювати для ідеї.

Всі підсудні обвинувачені о "головну зраду" в 58 § царсько-губернського карного кодексу, котрий так само панує ще в Галичині, як царські й кайзерівські закони в Варшаві й Празі. Ці закони являють ся страшним протиріччям в відношенню до конституції польської Річі Посполитої, але се зовсім не стоїть на перешкоді діяльності буржуазії.

Обвинувачених поділено на три гурти, залежно від ваги обвинувачення. Першому гуртові (9 осіб) грозило, по закону, *кара смерті*. До першого гурту належать: 1) Стефан Круликівський, літ 41, огородник в Варшаві, 2) Чеслава з Яхмонецької Гроссерова, літ 39, лікарка, родом з Подля, замешкала в Варшаві, 3) Казимир Ціговський, літ 35, техник, 4) Осип Кришак, звааний Васильєв, літ 24, слухач прав (Українець), 5) Сидір Семик, літ 29, з Тернополя (Українець), 6) Нестор Хомин, літ 31, абсолютний філософ (Українець), 7) Адольф Самет гесте Юнг, літ 28, студент, 8) Адольф Лангер, літ 30, журналіст, 9) Франц Лемчицький, літ 38, техник.

В числі обвинувачених є 4 жінки.

Зайняв мене викликана тим процесом найбільше те, що головного обвинуваченого, Стефана Круликівського, узв'язнено разом з іншими від 13 місяців, вибравши 5. листопада с. р. робітники Варшави на посла до союму з-комуністичної лісти (Союзу Пролетаріату Міст і Сіт). Згідно з духом демократичної конституції, Круликівський, як незалежний посол повинен бути як етій після вибору увільнений і виключений з розправи. Та внесення оборони о звільненні його — суд відкинув. Замість із соймової трибуни, комуністичний посол Варшави промовляв за лави обвинувачених.

Читане акту обвинувачення заняло півтора дні. Справа потривала найменше місяць.

По скінченню читання акту обвинувачення о 11. год. до залування забрав голос оборонець д-р Дурач в ім'я обвинуваченого Круликівського та ставити внесення, щоби справу його клієнта виключити з розправи, мотивуючи се тим, що обвинуваченого вибрано послом до польського союму.

Після промови прокуратора Гіртлера, котрий спротивив ся внесенню оборони, трибунал ухвалив відмовити союму внесенню, відходячи з задоволення, що доказове поступоване проти посла Круликівського може бути припинене тільки на домаганні союму.

Председатель радник Ляйндер: Присутні, маємо тепер до переслухання п. Круликівського, при чому звертаю увагу, що обвинуваченому вільно боронити ся таким способом, який уважатиме за відповідний. Інших обвинувачених прошу вивести із залу. (Обвинувачені виходять.) (До обв. Круликівського): Чи ви, добродію, чули о що вас обвинувачено? Чи почуваете ся до вини?

ПРОМОВА ПОСЛА КРУЛИКІВСЬКОГО.

Круликівський: До вини не почуваво ся. Уважаю своїм обов'язком ствердити тут на вступі, що став перед класовим судом. Не тому, що панове судді походять фізично з буржуазної класи, але тому, що мають від своєї класи мандати до судження. Далі я повинен тут

підчеркнути, що панове судите мене на підставі законів ухвалених тою класою, законів антидемократичних, хоч панове всі говорите, що ви демократи. Отже стверджую, що приступаєте до судження на основі законів антидемократичних, на принципах реакційних. По третє: Маю обов'язок ствердити, що стою тут перед судом в країні, котрої більшість населення становить український нарід. Як що я тут, в союму суді промовляю по польськи, то се тому, що не знаю української мови й тому не можу тут продемонструвати її прав.

Председатель: Алеж Ви ставте перед польським судом.

Круликівський: Стверджую, що сей край з українською національною більшістю силою зброї прилучено до польської держави, знехтувавши права самоозначення українського народу.

Председатель: Прошу говорити до речі й не вдавати ся в те, чи сей стан правий, чи ні. Прошу боронити ся, як польський горожанин.

Круликівський: Те що говорю, говорю не на те, щоби когось образити, тільки на те, щоби ви мали цілість мого погляду. По четверте: Панове судите мене в тім часі, коли з волі варшавських робітників мене вибрано послом, і таким чином тут вехтуєте ся не тільки мої права, але й права моїх виборців.

Як що я мимо цього засвоюю те, то роблю се тому, що промовляю в ім'я тих робітників, котрі не знали особисто мого імені, вибираючи мене послом, бо з конспіративних причин я сповнюю партійну роботу був примушений укривати своє прізвище. І тому, коли став перед сям судом, говорю одночасно до тих усіх, що не знають, хто я такий. Я глибоко переконаний, що моя праця впливала з мотивів, які не можуть бути квестіоновані, і моя робота не є злочинною, бо я служив тій класі, з котрої вишій, служив після мого переконання людству, що його сіном я є. І тому що не почуваво ся до провини, уважаю, що доканоано насильства не лише надо мною, але й над цілою робітничою класою...

Председатель: Не дозволяю Вам так говорити і буду ставити питання. Ви походите з робітничої родини?

Круликівський: Моя мати була робітниця, батько — швець.

Председатель: Чи Ви працювали в фабриці?

Круликівський: Я з фаху огородник.

Председатель: Кажете, що Ви були приватним учителем.

Круликівський: Був у молодішій віці. Я вихований в домі робітника. В дитинстві, коли я мав 11 літ, мій батько дри кожній нагоді старав ся впоїти в мене переконання, що мому народові дієть ся кривда, що над моїм народом висить загроза, що мій нарід не має волі. І на те, щоби я й пам'ятав про се, водив мене до тих пам'ятників, котрі остали як сліди гноблення мого народу. Мій батько вмер і до 19-го року життя я не мав ніяких політичних переконань і поглядів, — поза тим я був явний патріотичним почуванням. Маючи 20 літ я знайшов шлях до організації, котра тоді відповідала найбільше моїм переконанням.

Житє робітника-революціонера.

Председатель: То Ви вступили 1901 р. до соціалістичної партії?

Круликівський: 1901 р. я був першим раз арештований на похорон партійного товариша. Я сидів 9 місяців у в'язниці і був засуджений на дворічне прогнаня з двох губерній. Опісля через я був в'язнений другий, третій, десятий і дванадцятий раз, завжди за ту само провину, за належане до робітничої організації, за ведення пропаганди між робітниками й бідними мужиками, за те що я хотів їх переконати, що тяжить на нас не лише національна, але й класова кормія. Від того часу я переходив період соціаліста з патріотичною закраскою. Аж ставу перед воєнним судом російських генералів за належане до соціалістичної партії. Тоді засуджено мене на 5 літ і сю кару я відбув до кінця.

Після випущення з в'язниці я працював 1911 р. у Львові як магазинір у фірмі Вилежінського, а опісля вернув ся до Варшави і ставу знов до праці, котра виповняє мое життя. В 1915 р. на весні, в часі війни російський уряд ув'язнив мене знов під тим самим замітом, як завжди, що я поширював між робітниками революційну пропаганду. Адміністративним шляхом мене засладо до східного Сибіру. Там я перебув до революції в 1917 р. котра привернула мені волю. Війна тривала далі і я не міг вернутися ся до краю, хоч зашпав там близькі й дорогі мені особи. Вернув ся шойно в 1919 р. вже після перевороту в Росії. Вернув ся я не маючи ще комуністичних переконань. Та коли я побачив, що дієть ся у нас в краю і денде, тоді щойно я став переконаним комуністом. З того, що я сказав виходить, що значну частину свого життя я присвятив шпиренню соціалістичної ідеї. Се робив я в міру пізнавання, що се таке теперішнє житє, як оно оформлюєт ся тепер, а як оформляло ся колись, бо я пізнав, що немає нічого непереможного, що все перетворюєт ся. Я хотів знайти сю нитку, котра зв'язує се всі перетворення. І я знайшов

П в боротьбі тої класи, котра є носителькою господарського й культурного поступу.

Принципи й цілі робітничого руху.

З історії, я самоук, пізнав що боротьба між суспільними класами така стара, як стара сама людська суспільність. Про се сказав наш учитель Маркс: Історія людства — се історія класових боротьб.

Председатель: Значить Ви хочете сказати, що 1919 р. Ви утворили комуністичну партію?

Круликівський: До цього ще прийду. Буржуазія, прошу панів, взявши владу в свої руки, була класою поступовою й тому по робітниках відносить перемогу над шляхтою, усуваючи владу феодалів наших. Перемогла тому, що була носителькою господарського поступу. Феодалам мусів устати, отже буржуазія відгратала ролу поступову. І ми соціалістично-марксисті признаємо те, що вона відгратала величезну ролу. Алеж буржуазія, як і кожда суспільна класка, що вже перестаріла, мусить уступити. А як вона цього не хоче зробити, треба її усунути шляхом примусу, насильства, подібно, як сама вона усувала від правліи шляхту. Роль буржуазії скінчена тому, що господарський розвиток свого вимагає. В дійсности не знаємо випадків в історії, щоби одна класка уступила другій місце добровільно. Буржуазія також не хоче уступити місця робітничій класі. Тимчасом мусить уступити, а мусить тому, що коли не уступити, коли робітники не візьмуть владу в свої руки, то господарський поступ буде спинений, як арештовано вже сьогодні він зупинений. Тоді настануть безупинні боротьби, бо буржуазія буде бороти ся не тільки з робітниками о право до плодів їх праці, але буде також завязано бороти ся між собою. І ся завязана боротьба вже довела до цього, що війни між буржуазними державами ставть неминучі, бо буржуазія всіх країн все за тісно. Важ майже всі землі поділено, а тимчасом потреби капіталістичних держав ростуть безупинно, що дня, і для аспікування апетиту буржуазії це вистарчає вже те, що вона замикає робітничі шляхи до життя, вона мусить воявати, щоби собі видерти різкі краї й побилизити круг експлоатації. Тому історична роль буржуазії сьогодні вже не поступова, лише деструктивна, розкладова. І як що робітники не зможе примусити її уступити, то людству грозять різаннина, регресія. Наведу тут малий цитат з Маркса з часів париської колуни.

"Робітничка класка знає, що заки осягне власне визволення, а разом з ним свою висшу житєву форму, до якої сучасна суспільність змагає непохитно під впливом власного економічного розвитку, то перед тим мусить перейти довгий період боротьби, цілу низку історичних процесів, котрі цілком перетворять людей та умовини. Робітничка класка в почуті свого історичного піланництва, рішає по героїчеські стати ся достойною своїх завдань". (Карл Маркс. Домува віина у Франції.)

Отже в союму цитаті відзначаю думка, котра я вимагає ся тут розвинути до робітничої класки є спільнодумство буржуазної класки та що має далі розвивати те, що сьогодні є в нутрі капіталістичної суспільности, що має далі вести дію господарського поступу, до чого буржуазія тепер вже не здібна. Як що робітничка класка для досягнення своїх цілей мусить вести боротьбу за шматок хліба, за право до науки, за ліпшу плату, за право до участі в політичному й суспільному житю, як що ся класка має бути граблем капіталістичного суспільства, завести нове житє, основане на співпраці людини з людиною, поєвтає питання при помочі яких засобів вона може се зробити? Отже шлях до визволення веде через організацію робітничої класки, котра з часом дозволить її взяти владу в свої власні руки. Тому то робітники не можуть розвивати діяльності в кожній країні окремо на власну руку.

Сеї мети не можна осягнути в рамках поодиного народу або держави. Навпаки, — досвід учить, що перед робітниками винирає як невідбавна konieczність, як найтісніша єдність із усіми робітниками всіх країн. Отже ми стоїмо на становищі міжнародної солідарности робітників, бо знаємо, що ся класка в усіх країнах виставлена по однакове гнобленню. Тільки міра погноблення може бути більша або менша. Але істота та сама. І тому спільний інтерес мають усі поневолюєть всього світа: в обороні своїх інтересів єднати ся проти спільного ворога. І відсеї наша міжнародність. В принципі оно спільне всім тим, котрі вважають себе соціалістами. І з цього випливає наше відношенне до держави.

Щом се таке держава?

Держава — се організація в котрій владу виконують одні, а другі тій владі підлягають. В кожній державі є класки, що панують, і класки, над котрими пануєт ся. Оттак встає перед нами питання, чому так дієть ся, чому в лоні одної держави одні правлять, а другі підлягають тому правліню? До володіння в сучасній суспільности управно економічна сила даної класки, багатства, посідане фабрич і т. д. Се є підставою влади в руках одних. Не має влади о сьогодиншій суспільности ро-

бітників, бо не має ані землі, ані багатств, котрі єдино запевнюють владу. Отже влада в державі припадає класі-власників, котра свого пановання зживає на те, щоби боронити свого стану посланія й змагає до цього всіма способами, використовує з тою метою і школи і церкву і фізичну силу і пресу і все, що дає владу. Одним словом для нас держава є засобом давленія одної класки другою. І се є погляд спільний усім соціалістам. А те, що це є спільне, зараз викажу: "Сформоване сього погляду на державу знаходимо у одного з наших учителів, котрий каже: В дійсности держава се ніщо інше, як машина до гноблення одної класки другою і то не менш у демократичній республіці, як у монархії. В найліпшому разі держава буде лихом, котре одличить побідний пролетаріат після періоду боротьби о класове панованне, й найгірших сторінок котрого не можлимо відразу позбутися, подібно, як комуна, та можлимо як стій їх обмежити, поки нове покоління, виховане в новому, вільному суспільному ладі, не встигне дозмі відкинути всіх державних пережитків". (Енгельс. Вступ до "Домува війни у Франції"). Отже як що робітничка класка мусить виступати проти держави, як міжнародна організація робітників, і як що глядіть на державу, як на продукт історичного розвитку, в котрім віддаєт ся владу одній класі над другою, то заходить питання, чи робітничка класка має право взяти владу в свої руки. Бо заходить сумніви, що вона також може гнобити. Якби істноване класка мусіла бути конечно, то справді моглоби так бути. Алеж так не є. Бо істноване класки зв'язане із способом продукції, з її організацією. Істноване класка неминує в такій суспільности, в котрій засоби продукції не належать до всіх. І тому кажемо, що робітничка класка здобує владу не на те, щоби гнобити іншу суспільну класку, тільки мусить вона змагатися до того, щоби поділ суспільности на класки зникнутий. До тої цілі може дійти через усуєннє всіх засобів продукції, котре усуєннє матеріальний підклад поділу людей на класки. З тою хвилиною не може вже бути класової неволі, бо переставть істнувати самі класки.

І тому змагаючи до захоплення влади, робітники змагають не до того, як говоривт ся популярно, щоби замінити ся в панів, тільки щоби звести панованне одних і невільничтву других та створити суспільство свободних, рівних і працюючих.

Яким способом треба ся владу здобувати?

Колі буржуазія приходила до влади, тоді боролася о волю, рівність і братерство. Такі були її цілі. Реалізація тих цілей мала такі конкретні форми, що кожда людина мала бути рівна, що всі мали мати право до праці і право користаня з плодів тої праці. Але се показало ся лише мнимою річю. В дійсности, коли буржуазія прийшла до влади, приміняла право свободи тільки до синів своєї класки та відмовила свого права робітничій класі. Шойно після довгих років боротьби робітники виборили собі в різних країнах менші або більші політичні вольности: право до висказаня своїх поглядів, до страйку, до вибору послів, цілий ряд горожанських прав. Робоча ті уступки робітничій класі, буржуазія одночасно зрозуміла, що на приклад при переводженню виборів можна кинути ма сою грошей та що се рішить справу на її користь. І тому буржуазія, розпоряджаючи такими засобами, може дозволити робітникам мати формально такий самий голос, як і вона, та в союму немає для неї ніякої небезпеки. Але ось перед робітниками винирнуло питання: Як довго має тривати такий стан, в котрому знаходять ся робітники? Як довго при помочі демократичних форм мають вони бороти ся о своє визволення? Тут означила се сама буржуазія. Оставила вона сі права робітникам так довго, поки вони її не загрожували. Тоді коли робітники почали з тих прав користати свідомо в своїх власних справах, з тою хвилиною буржуазія зачала їх обмежувати. Сьогодні робітники позбавлені права ширеня своїх переконань, сидять у тюрмах, їх організація розв'язуєт ся. Сьогодні не можуть вони творити своєї партії, на пр. у Польщі, бо буржуазна влада не се не дозволяє. Отже бачимо, що коли безпека для буржуазії росте, коли робітники починають підносити голову, тоді має місце се якесь дрібне обмеженнє робітничих прав, тоді замаєт ся права. Бо тоді конституційні права зв'язуєт ся на клинок, заводять ся стани обложі, тоді настає період повного лому прав. (Обвинувачений хитаєт ся на ногах, бідне та просить о перерву: Один з оборонців подає йому чашку чорної кави. Председатель заряджує перерву на 10 хвилин.)

(Після-перерви.) Як я в попередній частині своєї промови означив, вернувши в 1918 р. до краю, я став комуністом. До того часу я належав до ППС а коли в сій партії в 1906 р. наставши розкол, я прилучив ся до лівиці ППС. В 1918 р. на терені Королівства вступила злука лівиці ППС і соціал-демократії Королівства й Литви. Зі злуки тих партій утворила ся

(Продовженне на 5-ій сторони.)

ВІДЗВА АГРИКУЛЬТУРНОЇ ГРУПИ В ВІННІПЕГУ

до тих, котрі хотять і можуть вижити до Першої Агрікультурної Канадійської Комуні в Мигаєво, на Радянській Україні.

1) Хто з робітників або з фермерів бажав би вижити до висше згаданой комуні, нехай напише або зголосить ся особисто по інформації і статут до секретара "Додаткової Групи Першої Агрікультурної Канадійської Комуні в Мигаєво, А. Дзьоло, Ukr. Labor Temple, Winnipeg, Man. Ся група приймає нових членів не довше, як до 20. січня 1923 р.

2) Той товариш, котрий вже зістав прийнятий в члені згаданой групи, нехай негайно засидає свої гроші і підписаний статут, що годить ся на нього і точний рахунок кілько має всіх грошей, кілько висидіє тепер і коли више решту.

3) Ті члени згаданой групи, котрі з певних причин не можуть вислати своїх грошей тепер, а певні себе, що зможе вислати пізніше, нехай повідомлять про се секретара, також дадуть точний свій рахунок, кілько будуть мати всіх грошей і коли, для того, щоби заряд згаданой групи якнайшкороше мав на руках точний підрахунок, кілько група має грошей, кілько є для виладу, кілько треба на подорож, а кілько лишає ся на закупку машинерії і т. и.

4) Загальні збори членів групи в Вінніпегу рішили, щоби вислати делегатів до Нью Йорку для закупки машинерії і замовлення корабля не пізніше як до 15. січня 1923 р.

5) Самотні товариші, котрі зістали прийняті до згаданой групи, а знаходять ся тепер без роботи, нехай вже приїжджають до Вінніпегу.

6) Самотні товариші, котрі тепер працюють, зобов'язані бути в Вінніпегу до 10. січня 1923 р., тому, щоби було кого-вибрати за делегатів до Нью Йорку.

7) Фамілійних членів групи заряд повідомить опісля, коли мають приїхати.

8) Згадана група має вижити з кінцем місяця січня, або з початком лютого 1923 р. Тож до діла, товариші!

Почату роботу не можна залящити ані на одну хвилину. В початку дії маємо багато роботи а час досить близький до виладу. Стараймо ся вижити в час, щоби не спізнити весну. Весна — се найдорожша пора року для хліборобства. Радянські Республіки ждуть на наш машини.

Товариші робітники! Радянським Республікам не вистарчає того, щоби лиш боротися на фронті політичній, але їм треба боротися і зміцнити раз на все фронт економічний. Чим краще будуть забезпечені Рад. Республіки на економічній фронті, тим краще зміцнить ся фронт політичний. Робітники Рад. Республік побідили перший найважчий і найтяжчий фронт — здобули владу, тепе вони потребують і звивають нас на другий фронт — фронт економічний відбудови сільського господарства. Рад. Республіки ждуть на нас! Прийдіть їм на поміч з плугом, трактором, сіваркою і з іншою необхідною машинерією. Покажім несвідомим робітникам, що годі вже робітничі жити одишнем, але пора вже жити в згоді, любові і братерстві в одній нерозлучній сім'ї.

Заряд.

НЕІМОВІРНЕ!

Дня 8-го листопада в Коломиї польський полковник Монд самовільно, без суду задушив студ. теології Д. Федасюка з Ракічича на кару смерті через розстріленнє. Тим способом хотів позбутися ся свідка ріжних надужит при виборах. Федасюкови закликають, щоби він стріляв до польських жовнірів. Вже все було приготоване до езекуції, але завдяки старанням о. Русина удало ся уратувати невинного від смерті. Федасюка передано суду.